

UNIVERSITAT, SALUT I SOCIETAT GRUP V

Introducció i objectius

El programa de *Universitat, Salut i Societat* ofereix una visió contextualitzada dels problemes actuals de la salut, la malaltia i l'assistència mèdica i sanitària, així com el model de professionalització universitària actual. Inclou el coneixement raonat, crític i fonamentat de la significació actual de les ciències mèdico-sanitàries i la seva pràctica, incloent la bona comprensió dels mètodes científics en medicina.

Pretén que l'estudiant reconegui els factors socials, culturals i mediambientals de la salut i la malaltia, així com els

elements que donen cohesió i identitat a les professions sanitàries com a resultat d'un procés històric. L'estudiant ha d'entendre les ciències de la salut i la pràctica medicosanitària com una realitat en construcció sotmesa a ràpids i incessants canvis, perquè pugui analitzar les reptes i oportunitats de la sanitat del segle XXI.

Situada al primer curs, ofereix a l'estudiant una visió general i integradora de les diferents disciplines i pràctiques que anirà coneixent de forma progressiva al llarg dels seus estudis.

Els objectius generals d'aquest curs són els següents:

G1. Coneixement històric raonat, crític i fundat de la significació actual de la ciència i la pràctica medicosanitària.

G2. Visió contextualitzada dels problemes actuals de la salut, la malaltia i l'assistència mèdico-sanitària.

G3. Capacitat per reconèixer els elements que donen cohesió i configuren la identitat actual de cada professió sanitària com a resultat d'un procés històric.

G4. Entendre la ciència medicosanitària com un coneixement en construcció, sotmès a ràpids i incessants canvis.

El objectius específics són:

E1. Comprendre la funció social de la Universitat tant com a institució socialitzadora per a la professionalització, com també d'institució per a la mobilitat social.

E2. Conèixer els recursos per a l'estudi i la investigació de què disposa l'estudiant a la Universitat de València,

E3. Capacitat per distingir 'salut' de 'normalitat' i d'identificar les contradiccions entre les concepcions científico-sanitàries, les del pacient i les de la societat.

E4. Identificar el dret a la salut com a dret fonamental.

E5. Capacitat per a manejar indicadors de salut pública senzills per identificar les desigualtats sanitàries i els factors que les determinen.

E6. Capacitat per identificar les desigualtats en salut relatives a la salut infantil i de les dones.

E7. Capacitat per reconèixer els biaixos de gènere en els diagnòstics, el tractament i l'assistència sanitària

E8. Capacitat per identificar els principals problemes sanitaris que planteja la immigració a Espanya

E9. Capacitat per reconèixer la diversificació socioeconòmica de l'assistència sanitària en el món avui i les principals formes de l'assistència col·lectivitzada vigents

E10. Conèixer els orígens i l'evolució del moviment sanitari internacional, des de les conferències sanitàries internacionals fins als organismes internacionals actuals (Oficina Internacional d'Higiene Pública, Organització d'Higiene de la Societat de Nacions, Creu Roja Internacional, Organització Mundial de la Salut ...)

E11. Reconèixer el paper de les organitzacions no governamentals en la lluita contra la malaltia

E12. Capacitat per identificar els principals trets de les actuals concepcions científiques de la malaltia i tipificar les repercussions socials de les malalties,

E13. Capacitat per relacionar dades demogràfiques, epidemiològiques i socioeconòmics senzills sobre les malalties dominants al llarg del temps en la nostra societat

E14. Capacitat per distingir l'observació, l'experimentació i l'experiència en textos mèdico-sanitaris senzills

E15. Capacitat per analitzar termes mèdico-sanitaris senzills manejant diccionaris i nomenclatures especialitzades

E16. Capacitat per distingir la 'ciència' de la 'pràctica' medicosanitària

E17. Capacitat per enumerar i distingir pel seu objecte d'estudi, la seva estructura

i els seus mètodes, les diferents ciències bàsiques de la medicina i les ciències sanitàries

E18. Capacitat per enumerar i distingir pel seu objecte d'estudi, la seva estructura i els seus mètodes la patologia general, l'especial, i les diferents disciplines terapèutiques.

E19. Capacitat per relacionar el paper de la patologia general, l'especial i la clínica en el procés diagnòstic en exemples senzills

E20. Capacitat per a enunciar les diferents ocupacions i professions sanitàries i les relacions entre elles en l'organització de l'atenció primària a València i en l'organització de l'assistència especialitzada i hospitalària

E21. Capacitat per distingir ocupacions i professions sanitàries

E22. Capacitat per reconèixer i exemplificar la diferent posició social del professional mèdico-sanitari i del malalt i els principals factors socioculturals que les determinen

E23. Capacitat per recollir dades sobre el pluralisme mèdic en la societat valenciana actual i per analitzar la posició de les ciències de la salut davant les medicines complementàries, la medicina popular i altres formes de medicina.

Metodologia

Aquesta assignatura s'ha planificat i organitzat com un curs presencial amb el suport de les TIC (*blended learning*).

Combina lliçons teòriques, activitats de tipus pràctic i sessions tutoritzades. Com a competències i habilitats de tipus transversal, útils per a altres assignatures i per al treball quotidià dels estudiants, es pretén que aquests aprenguin les bases del treball col.laboratiu així com la utilització d'eines web per a la comunicació asíncrona, per al desenvolupament de tasques sense necessitat de coincidir en el temps i l'espai, i per a fer presentacions. També es pretén que els alumnes d'aquest grup aprenguin bones pràctiques en la recerca d'informació a través de la Xarxa i sàpiguen avaluar la seva qualitat.

En el context dels corrents pedagògics més modernes, es persegueix que l'estudiant adopti un paper actiu i construeixi el seu propi procés d'aprenentatge amb l'ajuda i guia del professor, és a dir, amb la sèrie de guies didàctiques i altres materials, les classes presencials i les tutories que aquest posa a la seva disposició.

Organització

Classes presencials

Tindran lloc els:

- Dilluns de 8 a 9
- Dimecres de 8 a 9

A l'Aula 10 de la Facultat

En les classes teòriques s'anirà exposant el programa de lliçons o el contingut dels tres mòduls de l'assignatura amb l'ajuda dels materials que siguin necessaris, especialment presentacions. Els estudiants les tindran disponibles amb antelació en la secció 'Recursos' de l'Aula virtual en format pdf.

També disposaran d'una Guia específica per a cadascun del tres mòduls.

Classes pràctiques. Activitats

Es tracta de la presentació de cadascuna de les activitats. Inclouen la projecció de les pel·lícules necessàries.

- Dimarts de 12,30 a 14,30 (Grup E5)
- Dimecres de 12,30 a 14,30 (Grup L6)

A l'Aula de pràctiques del Departament (Segon pis, ala dreta de la Facultat)
Els materials necessaris per a cada activitat estan disponibles en la secció 'Recursos' de l'Aula virtual. Cada Activitat té la seva carpeta.

Els estudiants disposaran de temps suficient per realitzar cada activitat sigui individualment o en grup. En termes generals es lliuraran a través de l'Aula virtual, secció 'Tasques'.

Sessions tutoritzades

(Sobre el funcionament dels serveis universitaris. S'avisarà oportunament la seva realització)

Eines

Per al desenvolupament del curs s'utilitzaran diverses eines TIC. La major part estan disponibles a l'Aula virtual de l'assignatura:

Eines d'informació: Correu electrònic, Notícies, Calendari, FAQ o Preguntes més freqüents.

Eines de comunicació: Fòrums, Xat i Correu electrònic

Continguts. En la secció 'Recursos' de l'Aula virtual els estudiants disposaran dels materials necessaris per a seguir les classes teòriques així com les diferents activitats.

Eines d'avaluació: Secció 'Tasques' de l'Aula virtual: Recull les diferents activitats que l'estudiant ha de realitzar al llarg del curs. El lliurament d'aquestes s'ha de fer a través d'aquest recurs en els terminis indicats, en format Word o pdf. El sistema no permet pujar cap exercici fora del termini marcat.

A banda de les eines de l'Aula virtual, s'utilitzaran altres disponibles a la Xarxa, l'ús de les quals es gratuït. Són necessàries per a la realització de l'activitat 1 que es desenvoluparà en grup.

Tutories

La tutories podran ser virtuals i presencials i estan destinades a atendre individualment als estudiants o als grups de treball. Primer es realitzaran de forma virtual a través del correu electrònic i, si és necessari, es recorrerà al encontre presencial, que serà els dilluns de 9 a 12 en el despatx del professor (Departament d'Història de la Ciència i Documentació).

Programa de lliçons

MÒDUL 1

La salut en el món actual

La salut i la normalitat. Definició i criteris.

La malaltia

Factors que determinen el nivell de salut - malaltia en el món actual

Distribució de la salut, la malaltia i la mort en els grups humans

Salut i desenvolupament humà sostenible

MÒDUL 2

Diferents societats i cultures, diferents formes de lluitar contra la malaltia i prevenir-la: els sistemes mèdics

Els sistemes mèdics empíric-credencials del passat i del present

Sistemes mèdics que exclouen les creences magicoreligioses del passat i del present

Interacció entre sistemes mèdics. La pluralitat i el pluralisme mèdic actual

La Ciència

Les medicines complementàries

MÒDUL 3

La medicina científica actual

a) *Els sabers mèdics*

Disciplines morfològiques

Disciplines fisiològiques

La genètica

La biologia molecular

La psicologia

Les ciències socials

La Patologia

Terapèutica

La Higiene

b) *La pràctica mèdica i l'assistència*

La pràctica mèdica

L'assistència

c) *La professió i l'ensenyament*

La professió

L'ensenyament.

Activitats d'Aprenentatge

Activitat 1 (A.1) En grup.

Elaboració d'un treball sobre algun dels temes que es proposen a continuació:

—*Catàstrofes naturals i assistència sanitària*

Textos de referència:

• Cabrera, E. Asistencia sanitaria a catástrofes naturales. En: *Medicina humanitaria*. Madrid, Díaz de Santos; 2005: 453-477.

• Acción Sanitaria en las Crisis.

Organización Mundial de la Salud.

Disponibile en: <<http://www.who.int/hac/es/index.html>>. Consultado el 7 de enero de 2011.

—*Immigració i salut*

Textos de referència:

• Estébanez, P. Inmigración y salud. En: *Medicina humanitaria*. Madrid, Díaz de Santos; 2005: 725-741.

• Berra, S.; Elorza-Ricart, J.M. *Salud y uso de los servicios sanitarios en población inmigrante y autóctona de España*. Barcelona, Agència d'Avaluació de Tecnologia i Recerca Mèdiques de Catalunya; 2009.

• Jansà, J.M.; García de Olalla, P. (2004). *Gaceta Sanitaria* vol. 18 Suppl. 1, 207-213.

—*Les organitzacions no governamentals (ONG)*

Textos de referència:

• Estébanez, P. Las organizaciones no gubernamentales (ONG). En: *Medicina humanitaria*. Madrid, Díaz de Santos, 2005:125-137.

—*La qualitat de la informació per al ciutadà sobre medicina en la Web*

Textos de referència:

• Fresquet Febrer, J.L. (2008). *Internet para profesionales de la salud*. Barcelona, Fundación Uriach 1838 (Especialment les pàgines 103-126). Disponible per a baixar en <<http://www.fu1838.org/>>

• Jiménez Pernet, J.; García Gutiérrez, J.F.; Martín Jiménez, J.L.; Bermúdez Tamayo, C. (2007). Tendencias en el uso de Internet como fuente de información sobre salud. *UOCpapers. Revista sobre la Sociedad del Conocimiento*, nº 4, 44-50.

• Web Mèdica creditada. Disponible en: <<http://wma.comb.es/>> Consultada el 7 de gener de 2011.

• MedIEQ (Quality Labelling of Medical Web Content using Multilingual Information Extraction). Disponible en: <http://www.mediEQ.org/>. Consultada el 7 de gener de 2011).

• Decálogo para el uso de Webs de Salud. Ministerio de Sanidad y Consumo. Disponible en: <http://www.guiasinfosalud.es/cast/home.html>. Consultada el 7 de gener de 2011.

Activitat 2. (A. 2). Individual.

Introducció al llenguatge de les ciències de la salut

Quan l'estudiant de medicina comença els seus estudis s'ha d'enfrontar amb una nova terminologia que forma part del seu procés de socialització com a professional i que li servirà en el futur per relacionar-se amb els companys i la resta de professionals de la salut així com per expressar idees, conceptes i realitats pròpies de la medicina i, en general, de les ciències de la salut i la malaltia.

L'objectiu d'aquesta activitat és oferir una primera aproximació a la Terminologia mèdica.

Activitat 3 (A. 3.) Individual. Indicadors de salut pública actual.

L'objectiu d'aquesta activitat és posar en contacte l'estudiant amb els principals problemes de salut i de malaltia que afecten el món actual, tant a països en vies de desenvolupament com desenvolupats. Per a això es recorrerà a l'ús d'indicadors de tipus general i de tipus específic senzills i la seva interpretació.

Activitat 4 (A.4). Individual Pluralisme mèdic en la societat espanyola actual

La medicina científica no és l'única manera de lluitar contra la malaltia i prevenir-la. En la nostra societat, els ciutadans disposen d'un ampli ventall de possibilitats al marge de la medicina ortodoxa que provenen de diferents sistemes mèdics, de branques heterodoxes de la pròpia medicina científica, d'invents de grups o persones, etc. També es farà referència als anomenats 'productes miracle' que s'anuncien cada dia en els mitjans de comunicació o mitjançant el procediment boca-orella. Aquest fenomen es coneix com 'pluralitat' i 'pluralisme' mèdics.

Activitat 5. (A.5). Individual El mètode científic en medicina

L'objectiu d'aquesta activitat és identificar en un cas real o fictici (a través d'un documental, text o pel·lícula de ficció) els diferents passos del mètode científic aplicat a les diferents disciplines de la medicina i la forma en què té lloc el raonament científic.

Activitat 6 (A. 6). En grup Estudi comparatiu dels sistemes sanitaris. L'assistència sanitària als Estats Units d'Amèrica. Al voltant del documental *Sycko* (2007) de Michael Moore.

L'objectiu d'aquesta activitat és que l'estudiant conegui com els anomenats països occidentals organitzen de diferents formes l'assistència sanitària per als seus ciutadans.

Activitat 7 (A.7). Individual
Participació en els fòrums de debat de l'assignatura

L'objectiu d'aquesta activitat és que l'estudiant apliqui els coneixements adquirits a temes o qüestions que el professor plantejarà al llarg del curs en els fòrums de discussió que s'habilitaran a l'Aula virtual. És recomanable que l'estudiant:

- Participi amb regularitat en els diferents debats
- Planteji opinions documentades i degudament justificades
- Interaccioni amb altres companys de forma correcta
- Contrasti amb referències bibliogràfiques
- Planteji informació nova que ha buscat d'altres fonts.
- Sintetitzi, estructurari i elabori la informació.
- Abordi diversitat de temes sense desviar el debat en excès.

- Respongui els missatges dels demés i cree discussió.
- Planteji avantatges i inconvenients sobre un tema.
- Contrasti, relacioni i transfereixi alguns dels temes tractats en el seu entorn
- Posi exemples que clarifiquen i ajuden a la comprensió de la exposició.

Activitat 8 (A.8). En grup
Avaluació dels treballs realitzats per altres grups i autoavaluació del propi

L'objectiu d'aquesta activitat és que cada grup d'estudiants pugui conèixer i avaluar els treballs que han realitzat altres grups i finalment que valori el seu propi. Cada grup haurà de respondre a les preguntes que els formulin els membres de la resta dels grups.

Activitat	Enunciat	Lliurament	Tipus
A.1	13/17 Febrer	2 Maig	En grup
A.2	20/24 Febrer	5/9 Març	Individual
A.3	27 Febrer/2 Març	12/16 Març	Individual
A.4	5/9 Març	22/25 Març	Individual
A.5	26/30 Març	16/21 Abril	Individual
A.6	2,3,18,19 i 20 Abril	No hi ha lliurament	Grup de pràctiques
A.7	23 Abril	5 Maig	Individual
A.8	2 Maig	25 Maig	En grup

Calendari de les activitats dels dos grups de pràctiques

Criteris d'avaluació

La qualificació final tindrà en compte:

1. Qualificació de les activitats realitzades al llarg del curs (de la A.2 a la A.7), que suposen un 20 per cent de la nota.
2. Qualificació de l'activitat A.1 i A.8 (Treball), que suposa un altre 20 per cent del total
3. Qualificació de l'exercici final (60 per cent)

Les rúbriques o graelles d'avaluació es faran públiques a l'Aula virtual amb la finalitat que l'estudiant pugui conèixer els aspectes que es valoren de cadascuna.

Abans de la realització de la prova final el professor proporcionarà recomanacions sobre els aspectes més importants del contingut de l'assignatura a través de l'Aula virtual. Així mateix atindrà els dubtes que sorgeixin.

Prova final 1 ^a convocatòria	Prova final 2 ^a convocatòria
8 juny	5 juliol

Bibliografia de referència

En aquest apartat — la Bibliografia— distingim una sèrie de llibres que s'adapten en major mesura al programa d'aquesta assignatura.

Després, per cada mòdul, s'ofereixen altres referències que li permetran a l'estudiant aprofundir en els temes del seu interès. S'ha fet una selecció de textos actuals dedicats, la major part d'ells, al gran públic. Per aquesta raó molts procedeixen de col·leccions populars, com Aliança butxaca, però no per això menys rigorosos.

Al llarg del període de temps que duri l'assignatura s'aniran aportant referències bibliogràfiques i referències Web que complementin alguns dels continguts que es treballen en les activitats, les pràctiques i els seminaris.

Bibliografia General

—Barona Vilar, J.L. (1990). *Introducció a la medicina*. València, Universitat de València.

—Bernabeu Mestre, J. Et al (1995). *El llenguatge de les Ciències de la salut*. València, Generalitat Valenciana, Conselleria de Sanitat i Consum

—Fresquet Febrer, J.L.; Aguirre Marco, C.P. (2006). *Salut, malaltia i cultura*. València, PUV.

—López Piñero, J.M.; García Ballester, L. (1974). *Introducción a la medicina*. 3^a ed. Barcelona, Ariel.

—López Piñero, J.M.; Terrada Ferrandis, M.L. (1990). *Introducción a la terminología médica*. Barcelona, Salvat.

—López Piñero, J.M.; Terrada Ferrandis, M.L. (2000). *Introducción a la medicina*. Barcelona, Crítica.

—Navarro Acebes, X. (1996). *Curs pràctic de terminología médica*. Barcelona, UAB.

—Sánchez González, M.A. (1998). *Historia, teoría y método de la medicina:*

introducción al pensamiento médico.
Madrid, Elsevier Masson.

Bibliografía específica

Primer mòdul: La salut en el món actual

—López Piñero, J.M. (1973). *Salud y enfermedad.* Barcelona, Salvat.

—Lozano, M. (2004). *Ahí viene la plaga. Virus emergentes, epidemias y pandemias.* Buenos Aires, Siglo XXI ed.

—Malagón Londoño, G.; Galán Morera, R. (2002). *La salud pública. Situación actual. Propuestas y recomendaciones.* Bogotá, Editorial Interamericana.

—Martínez Navarro, F.; et al (1997). *Salud Pública.* Madrid, Interamericana – Mc Graw Hill. (Especialment la primera part del llibre: 'Las Bases de la Salud Pública', pp. 1-121).

—Navarro, V. (2009). *El subdesarrollo social de España.* Madrid, Público.

—Perea Quesada, R. (Dir.) (2004). *Educación para la salud.* Madrid, Díaz de Santos.

Segon mòdul: Diferents societats i cultures, diferents formes de lluitar contra la malaltia i prevenir-la: els sistemes mèdics

—Chalmers, A.F. (2004) *¿Qué es esa cosa llamada ciencia?* 3ª ed. Madrid, Siglo XXI.

—Estrategia de la OMS sobre medicina tradicional 2002-2005. Ginebra, OMS (Disponible en: < <http://apps.who.int/medicinedocs/es/d/Js2299s/> >.
Consultada el 7 de gener de 2011.

—Flores Arroyuelo, F.J. (2000). *Diccionario de supersticiones y creencias populares.* Madrid, Alianza bolsillo.

—Fresquet Febrer, J.L.; Aguirre Marco, C.P. (2006). *Salut, malaltia i cultura.* València, PUV.

—Linse, U. (2002). *Videntes y milagreros. La búsqueda de la salvación en la era de la industrialización.* Madrid, Siglo XXI de España Eds.

—Ramón y Cajal, S. (2005). *Reglas y consejos sobre la investigación científica. Los tónicos de la voluntad.* 18ª ed., Madrid, Austral

—Segalen, M. (2005). *Ritos y rituales contemporáneos.* Madrid, Alianza bolsillo.

Tercer mòdul: La medicina científica actual

—Aldridge, S. (1999). *Las drogas que tomamos. Fármacos, drogas y medicamentos naturales.* Madrid, Alianza bolsillo.

—Cabrero, F. (2008). *Los pueblos indígenas,* Barcelona, UOC. [Este libro está publicado junto con el de Martí, J. Véase esa referencia].

—Cesana, G. (2007). *El oficio de curar. Vivir la medicina.* Madrid, Ediciones Encuentro.

—Desprtas-Péquignot, C. (1997). *El psicoanálisis.* Madrid, Alianza bolsillo.

—Dulbecco, R. (1999). *Los genes y nuestro futuro.* Madrid, Alianza bolsillo

—Fresquet Febrer, J.L.; Aguirre Marco, C.P. (2009). Las ciencias sociomédicas en los currícula sanitarios. En: María Pinto, Dora Sales, Enriqueta Planelles y Nicolás Bas (Eds). *Documentación aplicada y espacio europeo de educación superior.* Madrid, Arco/Libros.

—Giner, S. (2010). *Sociología.* Barcelona, Península (Nueva edición revisada y ampliada por el autor).

—Henderson, M. (2010). *50 Cosas que hay que saber sobre Genética.* Barcelona, Ariel.

—Laín Entralgo, P. (1991). *Cuerpo y alma.* Madrid, Austral.

- Laín Entralgo, P. (2003). *El médico y el enfermo*. 2ª ed., Madrid, Ed. Triacastela.
- López Campillo, A. (2002). *El genoma para peatones*. Madrid, Páginas de Espuma.
- López Piñero, J.M. (2002). *Del hipnotismo a Freud*. Madrid, Alianza bolsillo.
- Martí, J. (2008). *La cultura del cuerpo*. Barcelona, UOC [Este libro está publicado junto con el de Cabrero, F. Véase esa referencia].
- Martí, O. (2006). *Claude Bernard*. Barcelona, Montensinos.
- MEDICAMENTOS: *¿Derecho o mercancía? Salud y comercio, laboratorios, patentes farmacéuticas y multinacionales...*
- Selección de artículos de Monde diplomatique*. (2006). Santiago, Ed. Aún creemos en los sueños.
- Meyer, Ph. (1986). *La revolución de los medicamentos*. Mitos y realidades. Madrid, Espasa Calpe
- Porta, J.; Lladonosa, M. (Coords.) (1998). *La Universidad en el cambio de siglo*. Madrid, Alianza ed.
- Sapolsky, R.;M. Sapolsky, R. (1995). *¿Por qué las cebras no tienen úlcera? La guía del estrés*. Madrid, Alianza bolsillo.
- Watson, J.D. (2000). *La doble hélice*. Madrid, Alianza bolsillo.
- Yuste Grijalba, F.J. (1982). *Ensayos sobre medicina preventiva y social*. 2ª ed. Madrid, Akal.